

ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष १ ले □ अंक १९४ वा □ शुक्रवार दि.१९ सप्टेंबर २०२५ □ पाने ४ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

जेन झेड आंदोलनाचा आर्थिक कहर

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय ✉ साहित्य

नेपाळमध्ये अलीकडे झालेल्या आंदोलनामुळे देशाच्या अर्थव्यवस्थेला मोठा फटका बसला आहे आंदोलनातून उसळलेल्या हिंसाचार जाळपोळ आणि तोडफोडीमुळे अब्जवादी रूप रुपयांचे नुकसान झाले आहे. तसेच आंदोलनामुळे जवळपास दहा हजार लोकांवर बेरोजगारीची कुऱ्हाड पडली आहे. याशिवाय दरबार स्केअर, पोखरा,भैरहवा आणि चितवन सारखी प्रमुख पर्यटन स्थळेही ओस पडली आहेत. कैलास मानसरोवर यात्रेसाठी येणाऱ्यांची संख्या ही झपाट्याने कमी झाली आहे.

नेपाळमध्ये सध्याचा काळ हा सहसा पर्यटन हंगाम असतो, जिथे मोठ्या संख्येने लोक भेट देण्यासाठी येतात. या काळात मोठ्या संख्येने स्थलांतरित लोक त्यांच्या देशात परततात आणि स्थानिक व्यवसाय मजबूत करतात. यामुळे नेपाळची अर्थव्यवस्था मजबूत होते. तथापि, यावेळी असे काहीही घडताना दिसत नाही. यामागील सर्वात मोठे कारण जनरल-जी चळवळ असल्याचे मानले जाते.

अर्थव्यवस्थेला अब्जावधींचा धक्का बसला आहे

काठमांडू पोस्टच्या वृत्तानुसार, या चळवळीमुळे नेपाळच्या अर्थव्यवस्थेला सुमारे १ लाख कोटी रुपयांचे नुकसान झाले आहे, जे देशाच्या दीड वर्षांच्या बजेट रकमेइतके आहे. सरकारी आणि खाजगी पायाभूत सुविधांनाही मोठे नुकसान झाले आहे.

अर्थतज्ज्ञांचा अंदाज आहे की यावर्षी आर्थिक विकास दर १% पेक्षा कमी होऊ शकतो. तसेच, आगामी निवडणुकांमुळे सरकारवर ३० अब्ज रुपयांचा अतिरिक्त भार पडेल.

उद्योगावर परिणाम

नेपाळमधील मोठे व्यावसायिक गट आणि करदात्यांनाही या संकटाचा सामना करावा लागला आहे. भाट-भटेनी सुपरमार्केट आणि चौधरी ग्रुपला कोट्यवधी रुपयांचे नुकसान झाले आहे. एनसेल टेलिकॉम कंपनीलाही मोठे नुकसान झाले आहे. हॉटेल असोसिएशन नेपाळच्या मते, हॉटेल व्यवसायाला सुमारे २५ अब्ज रुपयांचे नुकसान झाले आहे, तर ऑटो क्षेत्राला सुमारे १५ अब्ज रुपयांचे नुकसान झाल्याचा अंदाज आहे. तथापि, अनेक उद्योजकांनी पुनर्बांधणीसाठी वचनबद्धता व्यक्त केली आहे.

भट-भटेनी यांनी त्यांच्या संदेशात लिहिले आहे की ते अधिक मजबूत होऊन परत येतील, तर चौधरी ग्रुपचे संचालक निर्वाण चौधरी यांनीही पुनर्बांधणी आणि चांगल्या भविष्याबद्दल बोलले.

पर्यटन उद्योगात घसरण

पर्यटन हा नेपाळच्या अर्थव्यवस्थेचा मुख्य आधार आहे. सण आणि सुट्टीच्या काळात प्रचंड उत्पन्न मिळते, परंतु यावेळी परिस्थिती पूर्णपणे उलट आहे. हॉटेल्स, रेस्टॉरंट्स, एअरलाइन्स आणि ट्रॅव्हल एजन्सी रिकामे आहेत. दरबार स्केअर आणि पोखरा सारखी ठिकाणे नेहमीपेक्षा अधिक शांत आहेत. पर्यटकांच्या संख्येत घट झाल्याने लाखो लोकांच्या रोजीरोटीवर थेट परिणाम झाला आहे. हॉटेल व्यावसायिक योगेंद्र शाक्य यांच्या मते, येत्या काही महिन्यांत राजकीय स्थिरता पुनर्संचयित करण्याचे खरे आव्हान आहे. जर परिस्थिती सुधारली नाही तर पर्यटन उद्योगावर बराच काळ परिणाम होईल.

राजकीय स्थिरता आणि भविष्य

मार्च २०२६ मध्ये होणाऱ्या निवडणुकीपूर्वी नेपाळ सरकारला आर्थिक दबावाचा सामना करावा लागेल. राजकीय अस्थिरतेमुळे गुंतवणूकदारांचा विश्वासही कमी झाला आहे. तथापि, नवीन पंतप्रधानांच्या नियुक्तीमुळे सुधारणा होण्याची आशा निर्माण झाली आहे. जर राजकीय स्थिरता परत आली तर नेपाळ पुन्हा उभारी घेऊ शकेल आणि अर्थव्यवस्था पुन्हा गती घेऊ शकेल, असा उद्योगांचा विश्वास आहे.

मराठवाडा : सांस्कृतिक नगरी

घेतली आणि मराठवाडा निजामाच्या तावडीतुन मुक्त झाला. तो दिवस १७ सप्टेंबर मराठवाडा मुक्ती संग्राम दिन म्हणून साजरा केला जातो.

मराठवाडा स्वतंत्र होऊन १७ सप्टेंबर रोजी ७५ वर्षे पूर्ण होऊन ७६ वर्षात प्रवेश करेल.

दक्षिणगंगा, जीवनदायी, गोदावरीमाय आणि तिच्या उपनद्यांच्या पाण्याने सुपिकता असणारा प्रदेश !

इथल्या माणसांच्या स्वभावात, स्वरूपात एक वेगळी चव झनाट बोलीत ! आपुलकी जपणारी इथली माती आणि माणसं !

छत्रपती शिवरायांच्या पुर्वजांची जन्मभूमी, कर्मभुमी... आख्या महाराष्ट्राचं कुलदैवत आई तुळजाभवानी, माय योगेश्वरी, बारा ज्योतिर्लिंगांपैकी घृष्णेश्वर, वैद्यनाथ, नागनाथ अशी ज्योतिर्लिंग असणारी भुमी, जगप्रसिध्द

दर बारा मैलांवर भाषा बदलते असं म्हटलं जातं. ‘मायला कुठं हायीस गा ? किती दिवसांनी आलास वे ? अवसच्या चंद्रावानी गायबच हायीस.’ धरलालाव, पळलालाव,

जेवलालाव, बसलांव, ठिवं तिथं, घेतांव की हे ऐकलं की नक्की लातूरकडचा माणूस ओळखावा. भरपूर पाणीसाठा,सहजच फेकलं तरी पिक उगवणार इतकी सुपिकता असणारी जमीन, मोठं खेडवजा शहर, विकासाची अजिबात हाव नसलेल्या पर्भनीच्या भाषेत मायंदाळ उर्दू शब्द सापडतील... रूतबा, इजाजत, मरम्मत, मामू, पतला,असरहे शब्द सापडतील..... आलतो, गेलतो, नेलतो, लैच फडफडायला लागलायस, येठन, येडंरताळं, येडंगाजर शब्द ऐकूलं की“ जगात जर्मनी आणि भारतात पर्भनीचा“ माणूस समजावा“..... आस्मादिकाची जन्मभूमी... मराठवाड्यातील खाद्यसंस्कृतीत खुप वेगळेपण आहे ! परंपरेला धरून राहणाऱ्या माणसांनमुळे ही खाद्यसंस्कृती टिकून आहे. एका पिढी कडून दुसऱ्यां पिढीकडे आपला ठेवा देण्यात आनंद मानणारा आणि तो सांभाळून ठेवणारी पिढी अजूनही टिकून आहे. त्यांच्यातील झणझणीतपणा, गोडपणा हे सांभळणारी आम्ही मराठवाडी माणसं.

जगाच्या पाठीवर कुठेही गेलात की ओळखु येणारा मराठवाडी माणुस, तो मराठवाडी असण्याचा सार्थ अभिमान बाळगण्यात धन्यता मानतारे आम्ही , त्याला अनसरून असणारी आमची खाद्यसंस्कृती ही तशीच जबरदस्त.

मराठवाड्याचा कारभारच सगळा ढगळढगळ... सगळं निवांत... कसलीच गडबड नसणारा... मराठवाडी पदार्थ पण लिंबाची फोड, तुपाची धार, ओलं खोबरं – कोथिंबीरीची पखरण अश्या अलंकारानी सजलेले नसतात. ताटात खूप सजावट नाही. वाळकाचे धपाटे' मेथीचा घोळाणा, हाती लागतील ते पदार्थ फोडणीत भुरभुरून होणारा भुरका (तिखट, तीळ, दाणेकुट, लसूण, गाजर, पोहे यांचा करता येतो.). भाकऱ्या थापून झाल्या की त्याच तव्यावर किंवा कढल्यात हिचिी मिरची खमंग भाजून मीठ जि्रं घालून केलेला ठेचा, उकडशेंगोळे, भरडवड्या, उसऱ्या, गडगिळ, खारोड्या, मेथीफळ, उंजराची आमटी.. मराठवाडी खाद्यपदार्थांची नांव पण जगावेगळीच.....

(क्रमशः)

वास्तुशास्त्र पेंटिंग

लघुलेख-४७

नक्षत्र मालिकेतील आठवे नक्षत्र 'पुष्य' असून, या नक्षत्राचा आराध्य वृक्ष 'पिंपळ' वृक्ष आहे. भारतात आणि काही देशांत आढळणाऱ्या या वृक्षाला भगवान श्रीकृष्णाने "अश्वत्थ सर्व वृक्षाणाम्" असे म्हटलेले आहे. म्हणजे "सर्व वृक्षात श्रेष्ठ असणारा पिंपळ वृक्ष, हा माझेच रूप आहे", असं श्रीकृष्ण सांगतात.

'बोधिवृक्ष', 'ब्रह्मवृक्ष' व 'ब्रह्मवन' या नावाने पिंपळाला संबोधले जाते. कोकणात याला 'महापुरुष' म्हणतात. या नक्षत्राचा पर्यायी वृक्ष 'चंदन' आहे.

'पुष्य' नक्षत्राचे चारही चरण कर्क राशीत येतात. कर्क राशीचा स्वामी 'चंद्र' आहे... या 'नक्षत्रा' मध्ये तीन तारे असून बाणासारखा आकार दिसतो. राशी स्वामी चंद्र आणि नक्षत्र देवता बृहस्पती आहे. बृहस्पती हे 'वाणी' चे अधिपती तर 'चंद्र' मनाचे कारक आहेत. बृहस्पती हा देवांचा आणि ऋषींचा गुरु, पुरोहित आहे. नवग्रहातील सर्वात बलाढ्य गुरु ग्रह, बृहस्पतीच होय.. "ॐ बृहस्पतये नमः" हा मंत्र या नक्षत्र देवतेचा आहे.. सूर्यकुलातील सर्वात बलाढ्य ग्रह गुरु म्हणूनच याची ओळख आहे.

"सारावली" या ज्योतिष ग्रंथात बृहस्पतीला "जीव" मानले जाते. हा ग्रह, सुख व ज्ञान देणारा आहे. म्हणून "वास्तुशास्त्र पेंटिंग" मध्ये या नक्षत्रावर जन्मलेल्या व्यक्तीची माहिती रंगाकार- प्रतिकांनी जेव्हा संकल्पित होते आणि नंतर पेंटिंग मध्ये रूपांतरीत होते तेव्हा फार कमी वेळेत, पेंटिंग लावलेल्या ठिकाणी सकारात्मक उर्जा निर्माण होण्यास मदत मिळते. जातकाची जी नोकरी वा व्यवसाय असेल आणि ज्या जातकाने असे 'वास्तुशास्त्र पेटींग' वास्तूत वा व्यवसायाच्या ठिकाणी योग्य वेळी लावलेले आहे त्या प्रत्येकाला फार मोठे लाभ झाल्याची उदाहरणे आहेत. विशेष म्हणजे, अल्पावधीत या 'पेंटिंग च्या लावण्याने लाभ झाला .... असे. त्यात्या लाभार्थ्यांचं निरीक्षण आहे.

क्रमशः.....

द्वारा एस्.व्ही.एस्. कला प्रतिष्ठान

डॉ. गजानन शेपाळ : 98691 30238

डॉ. संतोष पोटे -डॉ. सुनीता पोटे सहर्ष सादर करत आहे
ओ एम एस आर्ट्स प्रस्तुत
सतीश इंदापूरकर यांच्या कथेवर...

रे रे पावसा
आई आणि मुलीच्या नात्याचा मैत्रीण होण्याचा प्रवास

नाट्य रूपांतर- **दीपक पारखी**
दिग्दर्शक- **सतीश इंदापूरकर**
सह दिग्दर्शिका- **प्रिया दामले** संगीत- **अमोल काळे**
नेपथ्य- **कल्पिता पावसकर** प्रकाशयोजना- **अभिजीत मंगल**
नृत्य दिग्दर्शन- **गायत्री काटे** वेशभूषा- **शीला इंदापूरकर** विशेष आभार- **गौरी चौधरी दीक्षित** निर्मिती प्रमुख- **सचिन पवळे**
कलाकार- **भक्ती आठवले**(NSD Passout).गायत्री काटे. प्रीती वाईकर विप्रदास

रविवार २१ सप्टेंबर २०२५.दुपारी १ वा
महाकवी कालिदास कलामंदिर,नाशिक

नाट्य रूपांतर- **दीपक पारखी**
दिग्दर्शक- **सतीश इंदापूरकर**
सह दिग्दर्शिका- **प्रिया दामले** संगीत- **अमोल काळे**
नेपथ्य- **कल्पिता पावसकर** प्रकाशयोजना- **अभिजीत मंगल**
नृत्य दिग्दर्शन- **गायत्री काटे** वेशभूषा- **शीला इंदापूरकर** विशेष आभार- **गौरी चौधरी दीक्षित** निर्मिती प्रमुख- **सचिन पवळे**
कलाकार- **भक्ती आठवले**(NSD Passout).गायत्री काटे. प्रीती वाईकर विप्रदास

तिकीट दर- १५० रु | तिकिटांसाठी संपर्क- नाट्यसेवा ९४२२७७६३८४

जात्यावरच्या ओव्या.....

माय माय करू

माय मोहोळाचं मध,
अंतरी घे ना शोध
ताकाचं व्हयना दूध ॥३॥

माय माय करू

माय साखरच पोतं ,
खूपसले दोन्ही हात
काही केल्या व्हयना रित ॥४॥

संदर्भ - शांताई इंगळे

संकलन - सौ. मनोरमा बोराडे

सहशिक्षिका, छत्रपती संभाजीनगर

आजी-आजोबा : वटवृक्षाची सावली

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

“ घरात आजी-आजोबा असतील तर ते घर जिवंत असतं ” हे वाक्य आपण अनेकदा ऐकतो आणि ते अगदी खरं आहे. ते घराच्या असतात कडेला असलेल्या वटवृक्षासारखे सावली देणारे, आसरा देणारे आणि घराला मुळांशी जोडून ठेवणारे. आजी आजोबा असतील तर घर कसं भरलेलं वाटतं !

आजी-आजोबांचं आणि नातवंडांचं नातं विलक्षण असतं. आईवडिलांच्या शिस्तीमधून मुलं “कसं करावं” शिकतात, तर आजी-आजोबांच्या मांडीवर बसून “का करावं” हे शिकतात. आजीच्या गोष्टींमध्ये संस्कारांचा गोडवा असतो, तर आजोबांच्या अनुभवांतून जगण्याचं शहाणपण. लहानपणीच्या आठवणी आठवल्या की मन ओलावंतं आजीने सांगितलेल्या गोष्टी, प्रत्येक गोष्टीच्या शेवटी मिळणारा संस्कारांचा अनमोल धडा. सकाळी उठल्यावर कराघे वसते लक्ष्मी ... हा तिने शिकवलेला र्लोक आजही आठवतो. आजी आजोबांसाठी नातवंडं म्हणजे दुधावरची साय मऊ, गोड, डोळ्याचं पारणं फ ंडणारी. त्यांच्या दुडदुडू चालण्यातून, पहिल्यांदा उच्चारलेल्या शब्दांतून, छोट्या हसण्यातून आजी-आजोबांना जणू टॉनिक मिळतं. जीवन जगण्याचा उत्साह मिळतो. आणि नातवंडांना मिळतो मायेचा ओलावा, प्रेमाचा उबदार स्पर्श, थरथरत्या हातांची प्रेमळ मिठी !

परंतु आजच्या धावपळीच्या जीवनशैलीत हे नातं विरळ होत चाललंय. घरं मोठी आहेत पण अनेक घरात आजी-आजोबांची

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

खोली रिकामी दिसते. घरं रीती आणि वृद्धाश्रम फुललेले ! खरं तर त्यांची जागा घराच्या मध्यवर्ती असावी त्यांच्या पावलांनी घर जिवंत होतं, त्यांच्या नजरेतून पिढ्या शिकतात, त्यांच्या आशीर्वादाने भविष्य उजळतं.

दुदैवाने आज आजी आजोबा दिवस साजरा करण्याची वेळ आली आहे. खरं तर रोज त्यांचाच दिवस असायला हवा. पण हरकत नाही या निमित्ताने का होईना पण या नात्याला नव्याने उजाळा देऊ या. त्यांच्या पायांवर डोकं ठेवून आशीर्वाद घेऊ या, त्यांना हसवण्याचा प्रयत्न करू या. त्या थरथरत्या हातांना आधार देऊ या. त्यांना सांगू या

“तुम्ही आहात म्हणून आमचं घर हे घर आहे, आणि आम्हाला तुमचं

हसणं रोज पाहायचं आहे.”

आज प्रत्येकाने एक छोटं पाऊल उचलूया.

आजी आजोबा घरात असतील तर त्यांच्यासोबत वेळ घालवूया, त्यांची गोष्ट ऐकूया.

दूर असतील तर फोन करून त्यांचा आवाज ऐकूया.

त्यांच्या पावलांवर प्रेमाचा शिडकावा करूया कारण तेच आहेत जे आपल्याला भूतकाळाशी जोडतात आणि आपल्या भविष्याला आशीर्वाद देतात.

॥ संत महात्म्य ॥

लेखक - मधुकर बोरीकर

9403061886

पाप,पुण्य टाळता येते का ?

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

कारण कार्य मालकाचे तर फळही त्याचेच. यानुसार ते फळ मनोमन भगवंतास अर्पण करावे. असे केले की आपण आपल्याच व्यक्तीच्या सुखासाठी दिवसभर राबलो तरी परवानगी मागितल्याने व अर्पण केल्याने ही कर्मे आपणास बाधत नाहीत. पण भाव मात्र असा हवा. की मी प्रभु साठी त्यांच्या परवानगीने त्याचेच कार्य करीत आहे. आणि त्यासच अर्पण करीत आहे. जोवर सिद्धत्व येत नाही तोवर हा प्रयोग कसोशीने आणि योग्य त्या भावावर करत जायला हवा. आपला व्यवसाय ,नोकरी घरातील कामे इथे सर्व वेळेस हा प्रयोग कसोटीने करावा.

जळो आगी पडो खान नारायण भोगीता/
ऐसी ज्याची वदे वाणी नारायणी ते पावे/
भोजन काळी करिता धंदा म्हणा गोविंदा पावले/
तुका म्हणे न लगे मोल देव बोलू आवडता.

फला भिलाषेविन/
नित्य नैमित्त जाण/
करावे गा कृष्णार्पण/अर्पिती खूण जाणोनी//
याकरता फळाचा अभिलाष न धरता नित्य नियमितिक करणे अर्पणाची खूण जाणून कृष्ण अर्पण करावे

धरूनी मदर्पणाचे बळ/
नित्य आचरता निर्मळ/
चिन्ताचे चैत्य मळ/
जाती तात्काळ नासोनी //
प्रत्येक कर्म मला अर्पण करण्याचे पाठबळ घेऊन निर्मळ कर्मांचे आचरण केले असता चिन्ताचे मळ तात्काळ नाश पावतात.

जाहल्या चित्त मळ क्षाळने/
नित्य विवेकू उपजे तेणे/
इहा मुत्रा लाता हाणें/
अनित्य त्यजने वैराग्ये//
चिन्तातील सारे मळ धुवून गेले म्हणजे *नित्य* वस्तूचा विचार मनात उद्भवतो. आणि इह फलोकाच्या सुखावर लाथ मारून वैराग्याने अनित्याचा त्याग करतो.
वैराग्य कशासाठी हवे ?

एवं वैराग्य झालिया अढळ /तेणे सत्व होय प्रबळ/
तेव्हा मज जाणावया केवळ/
वृत्ती निर्मळ ते काळी//
अशाप्रकारे वैराग्य आढळ झाले म्हणजे त्याच्या योगाने सत्वगुण वाढतो, तेव्हाच मला जाणण्या इतकी वृत्ती निर्मळ होते.

ज्ञानेश्वरी तही माऊली आपणास असेच सांगतात की
ते कर्मा तरी वर्तती/
परी कर्म फळा नातळती /
आणि यातायाती न लोपती /अर्जुना तया//
ज्याचे देणे त्याची घातला संकल्प/
बंधनाचे पाप चुकविले /तुका म्हणे येथे उरला विडुल /खाये बोल गाये नाचे//

तुकाराम महाराज म्हणतात आम्ही आता सर्व काही विडुलाला अर्पण केले आहे. त्यामुळे केवळ विडुलाले हे जग भरलेले आहे. तो देईल ते मी खातो त्याचेच बोल बोलतो त्याचीच गाणी गातो त्याच्यात छंदात नाचतो.
पाप पुण्य हातातून अपरिहार्यपणे होत राहणार निषिद्ध कर्मांवर मनाचा धाक बसून ती कर्मे सर्वथा टाळून नित्य नैमित्तिक इतर सर्व कर्मे कृष्णाच्या परवानगीने नम्र भावाने करावीत व कर्म संपल्यानंतर ती कृष्णास अर्पण करावीत. या पद्धतीने करत गेले, दिवसभरात प्रत्येक कर्मात मनोमन प्रभु परवानगी द्या असे म्हणून ते कर्म करायचे व प्रभू तुम्हाला अर्पण असे म्हणून त्यांना अर्पण करणे हा प्रयोग सतत सतत करावयाचा.
हाच प्रयोग तुकाराम महाराज, एकनाथ महाराज आदी सर्व संतांनी केला भगवद्गीतेतही या प्रयोगाचाच उल्लेख आहे. भागवत ग्रंथातही हाच प्रयोगात सांगण्यात आला आहे. तेव्हा आपण सर्वांनी गंभीरपणे हा प्रयोग करायला काही हरकत नसावी. मनोमन प्रार्थना करत गेल्यामुळे इतर लोकांना तुम्ही प्रयोगात आहात याची जाणीवही होत नाही. तुम्ही अशा रितीने या कर्मा पासून स्वतःस मुक्त करू शकता. निदान क्रियमान कर्म या प्रयोगाने नष्ट होतील. अंगात सत प्रवृत्ती वाढेल मग आत्मस्थिती चा अनुभव येईल हा केवढा मोठा लाभ या प्रयोगाने होणार आहे. सर्व संतांनी हा प्रयोग काटेकोरपणे आयुष्यभर गिरवीला. सिद्धत्व आल्यानंतर नंतर या प्रयोगाची आवश्यकता उरत नाही. पण तोवर या प्रयोगा शिवाय काही पर्याय नाही. हे आपण य वरील उद्बोधनातून जाणून घेतले. हा दिव्य प्रयोग दिल्याबद्दल सर्व संतांच्या चरणांवर विनम्र होऊन कोटी कोटी वंदन करूयात.
जय हरी माऊली

सदवस्तू साध्य करून घेण्याचा उपाय सत्संगती

लागले, म्हणजे साधनात प्रगती झाली असे समजावे. भगवंताची भक्ती घडायला गुरुसेवा हे एक मुख्य साधन आहे. जो शिष्य आज्ञा पाळतो त्याला भेटणे गुरूला भागच पडते. वास्तविक, गुरू मनात काही इच्छाच येऊ देत नाही; म्हणून कामधेनूपेक्षाही गुरू श्रेष्ठ आहे.

अत्यंत तळमळीशिवाय भगवंताचा योग शक्य नाही. संतसमागम प्रारब्धाने होतो, पण ‘सम’ रीतीने जाता आले तर खरा ‘समागम’ घडतो. पण आमचा मार्ग विषय आहे; म्हणून संत भेटूनही त्याचा ‘समागम’ आपल्याला होत नाही. विषयांमध्ये धुंद असलेल्या आम्हांला पाहून संतांच्या मनात कालवाकालव होते; त्याची आपल्याला कल्पनाही येणार नाही. आपली बुद्धी आपल्याला समाधानाप्रत नेत नाही, तर दुसऱ्याची मदत घेणे आवश्यक आहे. अशा वेळी, ज्यांची मदत आपण घेतो त्यांचे आपण ऐकायला नको का ? भगवंताच्या जिज्ञासेचा मार्ग आक्रमायला संतांनी सांगितले. संतांना जिज्ञासा मूळचीच असते. आपल्याला ती नाही, म्हणून ती उत्पन्न करणे भाग आहे. काही केल्याशिवायच सदस्तू साध्य करून घेण्याचा उपाय, म्हणजे

सत्संगती हा होय. सत्संगती अती अपूर्व काम करणारी आहे. ज्याचे भाग्य थोर असेल त्यालाच ती लाभेल. एखादा मनुष्य भोवऱ्यात सापडला तर त्याला बाहेर काढण्याचे दोन मार्ग आहेत. एक मार्ग असा की, दुसऱ्या चांगल्या पोहणाऱ्याने त्या भोवऱ्यामध्ये उडी मारून तो फोडायचा आणि बुडत्याला बाहेर ओढून काढायचे. पण यासाठी शक्ती फार लागते. दुसरा मार्ग असा की, आपणच भोवऱ्यामध्ये बुडी मारून तळाशी जायचे आणि खालून बाहेर निघायचे. विद्वत्ता ही भोवऱ्यासारखी आहे. वर वर पाणी फि्रत असते तरी तळाशी ते संथ असते. तसे, जे लोक वरवर विद्या शिकतात ते वादाच्या आणि मतांतराच्या चक्रात सापडतात; पण जे खोल तळाशी जातात त्यांना खरे काय ते आपोआप कळते, आणि ते सगळीकडे एकच असते. विद्येच्या भोवऱ्यामध्ये सापडणाऱ्यांना बाहेर ओढून काढण्याचे काम फार मोठ्या संतांचे असते. शहाण्याने त्या भानगडीत न पडावे. हजारो लोक भगवंताच्या नामाला लावणे हे खरे संतांचे काम होय.

कोणत्याही सत्पुरुषाची परंपरा रक्षण केली पाहिजे. त्यात आपले घुसडू नये.

आरोग्य संजीवनी

सुटलेलं पोट कमी करण्यासाठी उपाय

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य		
आपण सुरुवातीला वजन वाढण्याकडे	गुळ अथवा मधाचा वापर नक्कीच करू शकता.	
लक्ष देत नाहीत परंतु जेव्हा वजन जास्त प्रमाणात वाढते तेव्हा ते कमी करण्यासाठी घाम गाळत बसाव लागत. या घरगुती उपायांच्या मदतीने तुम्ही लवकर वजन कमी करू शकता.	५. आहारात नियमितपणे दही असेल तर त्यामुळे सडपातळ होता येईल. पोटाची चरबी कमी करण्यासाठी दररोज सकाळी कच्च्या लसणाची एक पाकळी खाल्यामुळे पोटावर आलेली चरबी कमी होण्यासाठी मदत होईल.	कोमत पाण्यात लिंबाचा रस आणि थोडे मिठ मिसळून घ्या. दररोज सकाळी याचे सेवन केल्याने शरीरातील मेटाबॉलिजम चांगले राहाते आणि सोबतच तुमचे वजन कमी होण्यासही मदत होते.
१. कांदा, आलं, लसूण, टोमॅटो, दालचिनी या पदार्थांमुळे शरीरातील चरबी कमी होण्यास मदत मिळते.	६. पूर्ण झोप झाली नाही तर वजन वाढतं. झोप चांगली झाली तर पचनक्रिया वाढते आणि अतिरिक्त चरबी वाढत नाही.	८. वजन कमी करायचे असल्यास स्वतःला पहाटे पायी चालण्याची सवय लावा यामुळे पोटावर आलेली चरबी कमी होण्यासाठी मदत होईल.
२. आहारात मिठाचे प्रमाण जितके कमी करता येईल तेवढे करा. कारण मिठातील सोडियममुळे शरीरात पाण्याचे प्रमाण वाढते आणि लठ्ठपणा वाढतो.	सकाळी उपाशी पोटी कोमत पाण्यात एक	९. रात्री उशिरा जेवन केल्याने पोटावरील चरबी वाढते. त्यामुळे रात्री झोपण्याच्या २ तासाआधी जेवा.
३. रात्री झोपण्यापूर्वी ग्रीन टी प्यायल्यानं शरीराची पचनक्रिया वाढते. ज्यामुळं आपलं वजन कमी होण्यास मदत होते.	संकलन – डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ) पिंपरी–चिंचवड, पुणे. आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९	१०. रात्रीचं जेवणा मध्ये हलका आहार घ्या. तेलकट, मसालेदार जेवण करू नका. झोपण्याआधी शतपावली कण्यास विसरू नका. यामुळे पोटावर आलेली चरबी कमी होण्यासाठी मदत होईल.
४. आहारात साखरेचे प्रमाण जितके कमी करता येईल तेवढे करा. साखरेऐवजी	चमचा मध टाकून घेतल्याने आपलं वजन कमी होण्यास मदत होते.	
	७. योगा केल्याने वजन घटण्यास मदत	

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

बद्धलक्षण

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

देसबुद्धीच्या प्राबल्याने ज्याच्या जीवनात पैसा आणि स्त्री यांना सर्वोच्च स्थान असते तोबद्ध असतो. तसेच ज्याच्या जवळ परमार्थाबद्दल अज्ञान व प्रपंचाचे अज्ञान असते त्याला स्वतः ला आनंद घेणे व दुसऱ्या ला पण आनंद देणे माहिती नसते तो बद्ध होय. ज्याला संतसंगतीची गोडी नसते पण संतनिंदेची आवड असते जो देहबुद्धीने बांधलेला असतो तो बद्ध होय.

जो रात्रंदिवस द्रव्याचे सतत चिंतन करतो द्रव्याच्या हव्यासापोटी ज्याला रात्रीची झोप नीट लागत नाही

जो अतिरिक्त मिळालेले द्रव्य सत्कर्माला वापरत नाही तो

बद्ध होय.

थोडक्यात काय तर !

काया, वाचा, मन, चित्त, वित्त, जीव, प्राण, हे सर्व जो द्रव्यदारांचे चिंतनात गुंतवतो तो बद्ध असतो.

द्रव्याच्या हव्यासापोटी जो आपले इंद्रिय निश्चल करतो,त्यांना चंचल होऊ देत नाही तो बद्ध असतो. तो इंद्रियांना स्थिरपणे द्रव्यदारांचे सेवेला लावतो, द्रव्यदार हे च त्याचे तिर्थ, हाच ज्याचा परमार्थ हाच ज्याचा स्वार्थ असतो तो बद्ध असतो.

काळवेळ व्यर्थ जाऊ न देता जो सर्व काळसंसाराची काळजी करतो ज्याच्या गप्पा गोष्टी संसाराबद्दल असतात तो बद्ध असतो. स सततचा द्रव्याचा हव्यास, तास दोन तीन मिनिटेसुद्धा विचलीत होत नाहित मिनिटे ऐवढेच काय एक सेकंदसुद्धा ज्याचे मन चलित न होता सदासर्वकाळ दूष्यदारा व प्रपंचाचें चिंतन करतो तो बद्ध होय. थोडक्यात काय तर कोणत्याही गोष्टीचा अतिरेक अरू नये सारे काही प्रमाणात असावे. हे बद्धलक्षणा वरून समजते.

श्री राम जय राम जय जय राम

जय जय रघुवीर समर्थ

समास सातवा समास

॥ निरूपण ॥

ह.भ.प. चंद्रहास शास्त्री
सोनपेठकर

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

आशुः प्रसादनं मातुः स्वभावो येन ज्ञायते।
तेन सर्वं जितं विश्वं कल्पवल्लिव मातुका॥५३॥
लवकर प्रसन्न होण्याचा मातेचा स्वभाव ज्याच्याकडून जाणला जातो, त्याने सर्व विश्व जिंकले. त्याच्यासाठी माता कल्पवल्लीप्रमाणे आहे.

अथ श्रीदेव्याः चरणवन्दनम्।
प्रार्थये त्वां प्रसादाय तव शस्त्रं निवारय।
त्वमेका हि शरण्या मे पाहि मां पाहि सत्त्वरम्॥५४॥
तुला प्रसादासाठी प्रार्थना करतो. तुझे शस्त्र आवरून घे.माझेसाठी तू एकच शरणस्थान आहेस. माझे लवकर रक्षण कर.
माये, लीलाऽद्वितीया ते बध्नात्यखिलमानुषम्।
न कोऽपि त्रातुमर्हश्च कृपां विना तवाम्बिके॥५५॥
हे माये, तुझी अद्वितीय लीला सर्व माणसांना बद्ध करते. तुझ्या कृपेविना कोणीही रक्षण करण्यास समर्थ नाही.
वस्त्ववस्तु कुरूषेऽम्बे तवैषा सहजा क्रिया।
मातृके त्वं शरण्याऽसि जानाम्यहं न किञ्चन॥५६॥
हे अंबे, तू वस्तुला अवस्तु करतेस. ही तुझी सहज क्रिया आहे. माते तूच शरणस्थान आहेस. मी काहीही जाणत नाही.

॥श्री राम कथा ॥

वक्ते : आदरणीय श्री चैतन्य महाराज देगलूरकर

ज्योतिर्मय ✍ साहित्य

रावण म्हणतो माझे शरीराचे दोन भाग करून दोन दिशेला टाका पण मी कोणा समोर झुकणार नाही.मी एकवेळ तिला परत करेन. पुन्हा असे करणार नाही हेही म्हणेन.पण क्षमा कधीच मागणार नाही. हा माझा स्वभाव नाही.आता वेळ निघून गेली आहे. रावणाला तो चुकला हे लंकेत केवळ ३ लोकच सांगू शकत होते १ बिभीषण २ मंदोदरी ३ माल्यवान. बिभीषण पुन्हा रावणास विनंती करायला गेला की मला अनेक अपशकुन होत आहेत. तुम्ही रामाची माफी मागा. कांहीं माणसे अशी असतात की, आपल्या कार्यात विघ्ने येतील तर ते काम आरंभच करीत नाहीत.दुसरा एक वर्ग असा आहे ते प्रारंभ करतात पण विघ्न आले की सोडून देतात. सामान्य पुणे बहुतेक लोक हे असेच असतात.तिसरा वर्ग असा असतो की ते आपले कार्य पूर्णत्वाला नेतात. कितीही विघ्ने आली तरी कार्य शेवटस नेतात. रावण म्हणाला मी आता मागे फिरणार नाही. मी असे केले तर माझी नामुष्की होईल. मला कोण अडवीतो? मी रावण आहे. तुला कसले अपशकुन होतात ? त्याला मी मोजत नाही. नाथ.म. कुंभकरणाचे छान वर्णन करतात. तो झोपेतून उठावा म्हणून त्याचे जवळ ढोल बडवीले. त्याचे अंगावर हत्ती नाचविले तरीही त्यास जाग आली नाही. शेवटी त्याचे जवळ अन्न पदार्थ ठेवले. मग तो उठला. कुंभकर्ण एवढा गाढ झोपला की झोपे पूर्वी तो हेही विसरला की ज्या सभेत राम युद्धासाठी येत आहे असा संदेश हनुमंत देऊन गेले होते ते ही तो विसरला.अनामक झोपमोड झाली तेव्हा तो विचारू लागला. तो म्हणे मला कशाला उठविले. रावण म्हणाला (ऋमशः)

लोकमाता अहिल्यामाई होळकर : जीवन कार्य आणि विचार

ज्योतिर्मय साहित्य
(मागील अंकावरून)
अहिल्याबाई शूर लढवऱ्या, चांगल्या
रणनीती तज्ञ आणि न्यायवृत्तिच्या होत्या.
त्यांना अन्यायाची चीड होती. त्यांनी
धर्माचरण आणि राजकारणाची सुयोग्य
सांगड घातली. कर्तव्य निष्ठा धर्मनिरपेक्षता
तसेच त्या केवळ राजमाता न राहता
लोकमाता ठरल्या.

त्यांचे जीवनही अत्यंत साधे ,सरळ,
निर्मळ त्यातूनच त्यांनी सर्वसामान्य
रयतेचा हिताचा सदैव विचार महेश्वर ही
त्यांची राजधानी होती. क्षमा प्रतिष्ठेचे
महत्व ओळखून त्यांनी महेश्वर मध्ये व
वस्त्रो उद्योगास प्रोत्साहन दिले.

अहिल्याबाई उच्च कोटीच्या दानशूर
होत्या. कशमीर ते कन्याकुमारी पर्यंत
अनेक मंदिरांचा त्यांनी जीर्णोद्धार केला,
तीर्थस्थळी धर्मशाळा बांधल्या.

पिण्यासाठी पाण्याचे हौद बांधले,
नदीकाठी गाठ बांधले आणि गरिबांसाठी
अन्नछत्रे उभारली जनसेवेची अगणित कामे
करण्या अहिल्याबाईंनी त्यांच्या महेश्वर
येथील राजवाडा आणि निवासस्थान
सर्वसाधारण प्रजेच्या घरासारखे बांधले.

त्यांचे राहणीमान ही साधेच होते हे
भारतीय राजघराण्यातील जगावेगळे
एकमेव उदाहरण म्हणता येईल, अशा
अलौकिक कर्तृत्वाच्या अहिल्याबाई

होळकर होतं.

आजची प्रस्तुतता :

वर्तमान काळ भूतकाळाच्या खांद्यावर उभा असतो असे म्हणतात आणि ते वास्तव आहे भविष्यकाळ उज्वल घडवायचा असतो, पण त्यासाठी भूतकाळाचा आधार असायलाच हवा, कारण भूतकाळापासून मिळणारी प्रेरणा भविष्य काळासाठी अत्यंत उपयुक्त ठरते.

या दृष्टिकोनातून अहिल्याबाईंच्या जीवनाचा शोध घेण्याचा प्रयत्न केला आहे. आजच्या राज्यकर्त्यांनी धडे घ्यावेत असं अहिल्याबाईंचे राजकारण आणि समाजकारण आहे.

शासन यंत्रणा राबवणं म्हणजे भोग नसून तो एक योग आहे., साधना आहे, ही बांधिलकी मानून जन्मभूमी पेक्षा कर्मभूमी श्रेष्ठ मानून तिची सेवा केली . प्रजेला पुत्रवत मानून तिची मनोभावे संगोपन ,संवर्धन व संरक्षण केले . राजकारण करताना वैयक्तिक दुःखाची परवा केली नाही. कुठल्याही कर्तव्यात कसूर केली नाही. सून, पत्नी ,माता, प्रजावत्सल राणी ही सर्व नाती उत्तम तऱ्हेने पार पाडली.

मराठ्यांनी जिंकलेल्या प्रदेशात
अहिल्याबाई प्रमाणे न्याय व नीतीने
कारभार केला असता तर मराठ्यांची
दुर्दशा झाली नसती असे इतिहासकार्य

राजवाडे म्हणतात. देवधर्म व राष्ट्रधर्म
वेगळा असत नाही याचं प्रात्यक्षिक म्हणजे

अहिल्याबाई होत.

अहिल्याबाईंनी केलेला दानधर्म हा

देव भोजेपणा नव्हता, तर ती
कायमस्वरूपी संस्कार केंद्र पाठशाळा
आहेत असे रघुनाथ सरकारांनी आपलं मत
व्यक्त केले आहे. सैन्यबळावर राज्य
टिकवणे ही इतिहासाची परंपरा आहे पण
मानवतेच्या अद्वितीची बळावर लोकांच्या
मनावर राज्य करण्याचा पराक्रम
अहिल्याबाईंनी केला.

अहिल्याबाई मनाच्या मायाळू मात्र
कर्तव्य कठोर
आणि करारी
होत्या मुलकी
कारभारात
खेतीहर
शेतकऱ्याचे
म्हणणं सर्वप्रथम
विचारात घेतलं
जाई. राज्यातला
शेतकरी सुखी
असावा, त्याच्या
मेहनतीला योग्य
मोबदला
मिळावा त्याच्या
मेहनतीने मशागत
करण्याचा
उत्साह वाढवा

सारापट्टी ज्याचक वाटू नये असा सर्वे
समावेशक त्यांचा विचार होता. त्यामुळे
थोरले सुभेदार मल्हार होळकर असतानाही

लोक कल्याणकारी राणीम्हणून
अहिल्याबाईंची खाती होऊ लागली होती.
त्याचबरोबर तोफखान्यांचा कारखाना,
लढाईच्या वेळी रस्तपुरवठा, दरबारी
कामकाज, मुलकी देवघेव, हिशोब यात
हजार आणि तरबेज होत्या.

सर्वसामान्य रयतेच्या सोईकडे त्यांचे बारकाईने लक्ष असे. त्यांच्या न्याय निबड याची तारीफ दिवाण इतर ज्येष्ठ सभासद, मुसाहिब सतत करत. थोरल्या सुभेदाराच्या मृत्यूनंतर दौलतीचा सर्व कारभार एक हाती सभाळाणारी, सर्व थरातल्या स्पधेंच्या अडचणी समजून घेऊन मदत करणारी, सर्वांचे हित जपणारी, सर्वप्रथम आईसाखरी प्रेम करणारी राज्यकर्ती असे अहिल्याबाईचे व्यक्तिमत्व होते. लोकांचा सुख हेच राज्याच सुख असतं, लोकांचे हित तेच राजाच हित असतं, राजाच हित स्वायं साधण्यात नसतं, तर ते प्रजेला सुखी करणयात असतं, हा अहिल्याबाईचा राज धर्म होता. अश्या या अहिल्यादेवींना मानाचा मुजरा!

भारत-मॉरिशस सहकार्याचे नवयुग

समान स्वप्ने आणि समान भविष्याचा आविष्कार

ज्योतिर्मय साहित्य
(भागील अंकावरून)

भारतामधील मुजुबळ विकासाचा कर्मयोगी प्रयोग आणि मॉरिशसमध्ये प्रशासकीय प्रशिक्षण योजना यातील समन्वयामुळे आता मॉरिशसमधील उच्चपदस्थ अधिकारी भारतात प्रशिक्षण घेत आहेत. सध्या मिसुरी येथील प्रशिक्षण संस्थेत मॉरिशसच्या प्रशासनाची एक बॅच प्रशिक्षण घेत आहे. हा कार्यक्रम आता यापुढे नियमित स्वरूपात चालेल आणि मनुष्यबळ विकासाच्या क्षेत्रात दोन्ही देश परस्परांना सहाय्यता कार्य करतील. विशेषतः व्यापार आणि वाणिज्य क्षेत्रातील मॉरिशस हा एक मोठा गुंतवणूकदार देश आहे, त्यामुळे सध्याच्या तणावपूर्ण आर्थिक जगात भारत मॉरिशसशी होणारा व्यापार अधिक गतीने करण्यावर भर देतो. त्यामुळे भारताच्या व्यापार शर्ती अशा समसमान व गतिमान राहतील आणि मॉरिशसमुळे जगातील इतर देशांशी सुद्धा व्यापार करणे कसे सुलभ आणि पथक होईल, याचाही विचार केला जात आहे. पायाभूत सुविधांच्या बाबतीत दोन्ही देशांमधील सहकार्य हे उभयतांना आर्थिक समृद्धीकडे घेऊन जाण्यासाठी निश्चित उपयोगी पडणार आहे. दोन्ही देश परस्पर व्यापार स्थानिक चलनामध्ये करणार आहेत. यूपीआय प्रणालीच्या वापरामुळे दोन्ही देशांना वाणिज्य व व्यापार यामध्ये गती वाढवण्यासाठी फायदा होणार आहे. उभय राष्ट्रांमध्ये अनुदान पद्धतीवर राबविण्यात येणारे प्रकल्प असे आहेत.

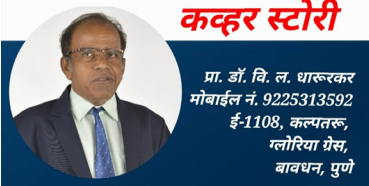
१. सर शिवसागर रामगुलाम नवे राष्ट्रीय
रुग्णालय. २. आयुष्य उत्कृष्टता आरोग्य
सेवा केंद्र,

३. हेलिकॉप्टर उत्पादन प्रकल्प. या प्रकल्पांच्या परिपूर्तेसाठी २१५ दशलक्ष अमेरिकन डॉलर इतके साहाय्य करण्यात येईल. अनुदानासह संयुक्त पद्धतीवर कार्यरत प्रकल्प असे आहेत.

१. एमएसआर आंतरराष्ट्रीय विमानतळ नवीन एटीसी टॉवरची पूर्तता.
२. मोटार रस्ता चारचा विकास,
३. रिंग रोड टप्पा दोनचा विकास,
४. बंदरांचा विकास व उपकरणांची खरेदी. या सर्व प्रकल्पांसाठी अमेरिकन डॉलर २०.१० अब्ज एवढी मदत करण्याचे ठरविण्यात आले आहे. धोरणात्मक भागीदारीच्या अट पैलूमध्ये मौलिक घटकांचा समावेश आहे. त्यामध्ये सागरी सुरक्षा आणि मालमत्तेचे रक्षण तसेच संयुक्त सागरी देखरेख, विशेष आर्थिक क्षेत्रांचा विकास, सागर सीमांची जागरूकता, बंदर प्राधिकरणाचा विकास, पोलीस आणि यंत्रणेचे प्रशिक्षण तसेच प्रादेशिक सुरक्षा बहाधशील सहकार्य, लोकसंपर्क, पर्यटन व

सांस्कृतिक
सहकार्य अशा
प्रमुख घटकांच
समावेश आहे.
मुक्त
आणि समृद्ध
हिंद प्रशांत
क्षेत्र :

भारत आणि मॉरिशस हे दोन्ही देश मुक्त आणि समृद्ध हिंदू प्रशांत क्षेत्रांसाठी वचनबद्ध आहेत. हिंदू प्रशांत क्षेत्रामध्ये शांतता व स्थैर्य तसेच समृद्धीसाठी उभय राष्ट्रांनी आवार केलेल्या प्रयत्नांचे विशेष महत्त्व आहे आणि विशेषतः नवीनचंद्र रामगुलाम यांची पंतप्रधानपदी निवड झाल्यानंतर ही पहिली भेट असल्यामुळे त्यांच्या या भेटीचे विशेष महत्त्व आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी चागोस कराराच्या समाहीनबद्दल मॉरिशसचे विशेष अभिनंदन केले. या बेटे राष्ट्राच्या ऐतिहासिक विजयाचा हा सुवर्ण क्षण असल्याचे नमूद केले आहे. भारताने मॉरिशसच्या सार्वभौमत्वाला नेहमीच पूर्ण पाठिंबा दिला आहे आणि भविष्यातील प्रमेयांचा विचार करता मोदी यांनी मांडलेल्या सिद्धान्ताचे विशेष महत्त्व आहे. या बेटे राष्ट्राच्या सर्वांगीण विकासासाठी भारताने काही दमदार पावले टाकली आहेत. त्यामध्ये तेथील विमानतळाचा संपूर्ण विकास, नव्या दवाखान्याची व्यवस्था तसेच सागरी सुरक्षेसाठी भारताने विकसित केलेल्या संरक्षण प्रणालींचा भक्कम वापर या गोष्टी महत्त्वाच्या आहेत.

दक्षिण आशियातील शांतता आणि
स्थैर्याच्या दृष्टीने भारत मॉरिशसबंधाचे विशेष
महत्त्व आहे. उभय राष्ट्रांनी वसाहतवादविरुद्ध
लढा देऊन स्वातंत्र्य मिळविले आणि
सर्वांगीण विकासाचा मार्ग अनुसरला. गेल्या
सात दशकांतील उभय राष्ट्रांतील मैत्री आणि
परस्पर विकासांतील भागीदारी याला एक
नवे वळण देण्याचा प्रयत्न नवीनचंद्र

रामगुलाम यांच्या
मॉरिशस दौऱ्यामुळे शक्य
झाला आहे. पंतप्रधान
नरेंद्र मोदी यांनी या
ऐतिहासिक दौऱ्यामध्ये
उभय राष्ट्रांतील
सांस्कृतिक संबंधांना
आर्थिक आणि राजकीय

संभंधांची उंची प्राप्त करून दिली आहे. हा एक नवा मैलाचा दांड आहे. जागतिक पातळीवर अमेरिकेच्या आर्थिक धोरणामुळे निर्माण झालेल्या दोलयामान परस्थितीत उभय राष्ट्रांतील व्यापार आणि परस्पर हितवर्धक निर्णय जाणीवपूर्वक आणि जिवाढ्याने घेतल्यामुळे अनेक विविध क्षेत्रांत एका नव्या भागीदारीचे पर्व उदयास आले आहे. त्यामध्ये प्रामुख्याने पर्यटन आणि सांस्कृतिक संबंध संवर्धन, विज्ञान आणि तंत्रज्ञान तसेच ऊर्जा क्षेत्रातील भागीदारी आणि आरोग्य क्षेत्रातील परस्परपूरक हितवर्धक प्रकल्पांचे नियोजन यामुळे नव्या सहकार्य पर्वाचा उदय झाला आहे. काळाचा प्रवाह कितीही पुढे गेला आणि सभोवतीच्या जगात कोणतेही बदल झाले तरी दोन्ही देशांतील मैत्री ही समान तत्त्व व समान मूल्यांवर आधारलेली असल्यामुळे चिरकाल टिकणारी आहे. त्यामुळे समान स्वप्न आणि समान भविष्य या सूत्राच्या अधारे या मैत्रीचे रूपांतर रचनात्मक विकासात करण्यात आले आहे आणि मॉरिशससाठी या भेटीदरम्यान एका विशेष पेजॅजची घोषणा करून पंतप्रधानांनी चीनची लुडबुड थांबविण्यासाठी चोख उत्तर दिले आहे. जेव्हा संकटे येतात, अडचणी निर्माण होतात, त्यावेळी चीन नव्हे, तर भारत हाच चिनी ड्रॅगन नव्हे, तर भारताचा हाच दक्षिण आशियातील देशांचा त्राता आहे, रक्षण कता आहे, हे भारताने वारंवार दाखवून दिले आहे. त्यामुळे श्रीलंका, मालदीव आणि नेपाळ यांसारख्या

देशाध्यक्ष जेव्हा अंतर्गत संकट निर्माण झाली, आर्थिक समस्यांची गुंतागुंत वाढली, त्यावेळी थोरला भाऊ या नात्याने भारताने दिलेला मदतीचा हात हाच खऱ्या अर्थी स्थैर्यांकडे घेऊन जाणारा उल्लास, ही गोष्ट लक्षात घेतली पाहिजे. शेजारी प्रथम असो किंवा महासागर दृष्टी असो, ही भारताची नवी सैद्धान्तिक मांडणी आहे. आपल्या अलिप्ततावादी चळवळीला विकासाची ढाल प्राप्त करून देऊन दक्षिण आशियातील देशांना भारताबरोबर त्यांच्याही विकासाचा मार्ग खुला करण्याचा, सुलभ करण्याचा आणि गतिमान करण्याचा निर्णय महत्त्वाचा आहे. एक जागतिक अर्थी महासत्ता म्हणून भारताचा उदय जसा होत जाईल, तसा त्याचा लाभ दक्षिण आशियातील सर्व शेजारी राष्ट्रंही होणार आहे. त्यामुळे पाकिस्तान सारख्या उपद्रव्यापी देशाने सुद्धा धडा घेऊन भारताशी मैत्री ठेवली पाहिजे आणि दहशतवाद पोसता कामा नये. सौराष्ट्राने सुद्धा दहशतवादाबाबत शून्य मॉडरमुक्तीचे धारण स्वीकारले आहे, ही गोष्ट लक्षात घेण्यासारखी आहे.

या सर्व चर्चेवरून हे स्पष्ट होते की, मॉरिशसचे पंतप्रधान नवीनचंद्र रामगुलाम आणि आठ दिवसांचा भारतदौरा हा दक्षिण अशियातील स्थैर्यचा दृष्टीने खूप महत्त्वाचा आहे. उभय राष्ट्रांतील राजकीय संबंधांना नवे वळण देण्याचा प्रयत्न पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी याप्रसिध्तीने विचारपूर्वक केला आहे. त्यांची वाराणसी, अयोध्या आणि तिरुपतीभेट ही उभय राष्ट्रांतील सांस्कृतिक राष्ट्रतादाचा सिद्धांत बळबंद करणारी आहे. आज मॉरिशसमध्ये बहुसंख्य सक्रिय लोकसंख्या ही भारतीय हिंदूंनी व्यापलेली आहे. त्यामुळे मॉरिशसच्या सर्वांगीण विकासात भारताला एक सक्रिय भागीदार म्हणून भूमिका पार पाडताना मॉरिशसच्या जनतेचे कल्याण साध्य करण्यासाठी तेवढेच तत्परतेने प्रयत्न केले पाहिजेत. उभय राष्ट्रांत करण्यात आलेले आठ सामंजस्य करार, ही या सक्रिय सहकार्याची आणि सामुदायिक कल्याणाची हमी देणारी पावती आहे. नजीकच्या भविष्याकळात दोन्ही देशांनी आपल्या समान स्वप्नांवर, समान हितांवर आणि समान भविष्यावर लक्ष केंद्रित करून दमदार वाटचाल करण्याचा जो निर्णय घेतला आहे, तो खरोखरच सुवर्णी आहे, इतिहासाला कलाटणी देणारा आहे. त्यामुळे दक्षिण अशियात शांता व स्थैर्याची पहाट होईल तसेच सत्ता संतुलनात प्रत्येक शेजारी राष्ट्राला सहभागी करून घेण्याचा आणि विकासाचा भागीदार बनविण्याचा भारताचा प्रयत्न त्यामुळे इतिहासाचा प्रवाह बदलणारा ठरू शकेल, यात शंका नाही.

सिनेमा काढणाऱ्यांचे कौतुक वाटले. त्याची कल्पना अशी आहे, सुरुवातीलाच एका ९ महिन्याच्या बाळाला त्याची आया पुस्तकातील चित्रे दाखवून माहिती व गोष्टी सांगत असते. त्या बाळाला काही लोक पैशासाठी किडनेप करतात. त्या नंतर या बाळाचा प्रवास सुरू होतो. त्याचा प्रवास आणि किडनेप करणाऱ्यांना झालेला त्रास मजेशीर व बघण्यासारखा आहे. ज्यावेळी पोलीस घरी येऊन त्या बाळाचा प्रवास अर्थात लोकांनी सांगितलेला सांगतात. त्यावेळी ती आया आता बाळ कुठे असेल ते सांगते. कारण ते बाळ त्या पुस्तकातील चित्राच्या क्रमाने प्रवास करत अर्थात रांगत जात असते. त्या वरून ते बाळाला शोधतात. आणि ते बाळ त्या किडनेपची बिल्डिंग पण दाखवते. व ते पकडले जातात.

या वरून पुस्तकातील ज्ञानाचे महत्व नक्कीच लक्षात येते.

पुस्तक वाचनाचे
पुढीलप्रमाणे काही फायदे लक्षात
येतात.

ज्ञान वाढवणे

पुस्तके विविध विषयांची
माहिती देतात. जसे इतिहास,
विज्ञान, विविध शोध, विविध
कला त्यांचा उगम आणि इतर
अनेक माहिती मिळते.

त्या मुळे जगाची माहिती
मिळून समज वाढते.

मैट्रूरी व्यायाम

वाचन मैट्रूला सक्रिय ठेवते. एखादे वाक्य किंवा माहिती वाचल्यावर त्याची मैट्रू साठवणूक होते. मैट्रूची कार्यक्षमता वाढते. आपल्या मैट्रूची रचना अशी असते की त्याला कायम नवीन माहिती हवी असते. त्यामुळे आपल्या मनाचे आरोग्य उत्तम राहते.

भाषा कौशल्ये

वाचनामुळे शब्द संपत्ती वाढते. नवीन शब्द शिकायला मिळतात. एकाच शब्दाचे अनेक अर्थ समजतात. पूर्वीच्या लोकांची भाषा समजते. भाषेवर उत्तम प्रभुत्व मिळवता येते.

तणावर कमी होतो

वाचनामुळे मन:शांती मिळते. आपल्या मनातील मराळ दूर करून पुस्तके आपल्याला वेगळ्या विश्वात घेऊन जातात. त्यामुळे मानसिक तणावर कमी होतो. शांतता मिळते आणि आपल्याला मानसिक आराम मिळतो.

सर्जनशीलता वाढते

पुस्तके नवीन जगात घेऊन जातात. त्यामुळे कल्पनाशक्तीला वाव मिळतो. एक विचार वाचताना त्या सारखे अनुभव किंवा विचार आठवतात. नवीन विचार सुचतात.

*सर्जनशील विचारांचा विकास होतो.

एकाग्रता वाढते

पुस्तकाच्या नियमित वाचनाने इतर गोष्टींचा विसर पडतो. काही वर्षांपूर्वी पुस्तके हेच

विरंगुळ्याचे साधन होते. त्यातून ज्ञान, रंजन होत होते.

लक्ष केंद्रित करण्यास मदत होते. अगदी आजारी व्यक्ती सुद्धा आपले दुखणे विसरत असे.

भावनात्मक विकास

वाचनामुळे विविध लोकांच्या भावना, विविध प्रसंगातील विविध दृष्टीकोन समजतात. वेगवेगळ्या प्रसंगी लोक कसे वागले होते ते समजते. त्यातील योग्य कि अयोग्य याचे वर्गीकरण केले जाते.

विचार करण्याची क्षमता

पुस्तकात विविध गोष्टींचे विश्लेषण विविध गोष्टीतून, विचारातून, उदाहरणातून केलेले असते. त्यातून आपली वैचारिक क्षमता वाढते. पुस्तके आपल्याला

संवाद कौशल्य वाढते

योग्य व प्रभावी संवाद साधण्यासाठी आवश्यक शब्द, वाक्य पुस्तक वाचनातून समजतात.

ऐतिहासिक वासा

पूर्वीच्या काळातील लोकांनी लिहून ठेवलेली माहिती, लावलेले शोध, आपल्या देशाचा इतिहास, वासा समजतो.

असे म्हणतात की एखाद्या देशाला नेस्तनाबूत करायचे असेल तर तेथील वाचनालयचे नष्ट करायील. इतके वाचन व पुस्तके यांचे महत्त्व आहे.

आरोग्य

वाचनामुळे आपल्या आरोग्यावर कोणतेही घातक परिणाम होत नाहीत. कोणतेही घातक प्रकाश किण्व डोळ्यात जात नाही.

उलट शांत झोप लागते. आणि मानसिक स्वास्थ्य सुधारते.

असे फायदेशीर वाचन करायलाच हवे.

आणि त्यासाठी पुस्तके वाचायला हवीत. घरात एक पुस्तक आले तर घरातील सर्वजण ते वाचू शकतात. त्यावर चर्चा करू शकतात. त्या निमित्ताने कमी होत चाललेले सांभाषण वाढू शकते. वाचने चर्चा केलेला अभ्यास सुद्धा चांगला लक्षात राहतो.

असे महत्वाचे पुस्तक वाचन जपायलाच हवे.

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी विंग बी३, फ्लॅट नं.७०१, व्हिसलिंग पाम्स हौ.सो., मानकर चौक, कस्पटे वस्ती, वाकड, पिंपरी-चिंचवड, महाराष्ट्र ४११०५७ येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे. या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743818559